

Búcsú

VISSZHANG - L. évfolyam 36. szám, 2006. szeptember 8.

Kijött egy lány a kapun, megkérdeztem, tud-e valamit a ház múltjáról. Hogy Barlay Gusztáv lakott itt. Igen, mondta, háromnegyed éve halt meg. Mindig megálltam a Táncsics Mihály utca 10. előtt, ahányszor felsétáltam a Várba, de sosem csöngettem be. Barlay el akart tűnni a nyilvánosság elől, majd felhív, ha szükségesnek tartja.

Meghalt a Magyar Rádió egykori főrendezője. Érdekel ez ma valakit a rádióban? Nem hiszem. Meghalt a rádió történetének legkiválóbb rendezője (jó, Török Tamással együtt voltak a legkiválóbbak, eldönthetetlen a sorrend), foglalkoztat ez valakit a Magyar Rádióban?

Kopányi György és Boros János még él, hosszú ideje be sem teszik a lábukat a rádióba. Mester Ákos, Bölcs István, Bolgár György, Rangos Kata kinevetett, amikor megkérdeztem, adott esetben visszamennének-e a Bródy Sándor utcába. Sipos Tamás és Gyenes György belehalt a mellőzésbe és megaláztatásba. László György, ha nehezen is, túlélte, a rádióról hallani sem akar. Érdekel ez ma valakit a Magyar Rádióban?

Múltat hazudni, tagadni és hamisítani, az nagyon megy nekünk, nemzetileg és intézményileg. Hősöket kinevezni, történelmi figurákat alul- vagy túlértékelni nagyon tudunk, múltat értékelni, embereket megbecsülni intézményileg és nemzetileg nagyon nem. Itt nálunk tizenhat éve demokrácia és szabadság van, a lelki nyomorékok és szellemi rokkantak szabadsága. A demokrácia szabályait a hatalomba belebutult despoták diktálják, a nép felhatalmazására és az általuk hozott törvényekre hivatkozva.

Mit számít ma már Kopányi vagy Boros, miért kellene foglalkoznom velük, kérdezi korunk gyermeke. Mester Ákos vagy Bolgár, az más, nekik még hatalmuk van, velük vigyázni kell, tényleg rádiósok voltak? Nem tudtam, de hát ez nem is fontos. De mit kezdjek ezekkel a vénemberekkel, semmi dolgom velük, már nem árthatnak, jót sem tehetnek, nincs semmi gyakorlati hasznuk. Majd a múlttal fogok vacakolni, persze - itt van nekem a jelen meg a saját jövőm, nem kell visszanézni, túl sok múmia van még mindig a nyakunkon, csak előre!

A saját jövőjének a jelen a múltja - korunk gyermeke vajon mikor fog belegondolni ebbe a közhelyes alaptételbe? Talán akkor, ha majd rájön, nincs mibe belegondolni, mert nem hozott létre semmit. Azt a semmit, amit ma a jövő ígér, valóban nincs mihez viszonyítani, a semmihez képest semmit kapunk. (Egyelőre még mindig a rádióról beszélek.) Egy másik rádió betelefonálás műsorában arról volt szó, nagyjából mennyibe kerülhet a nagy magyar közszolgálati. Magát rendkívül okosnak képzelő hallgató megvetően köpte a szavakat a telefon mikrofonjába: ugyan kérem, tudjuk, hogy minden annyit ér, amennyit adnak érte. Aha. Ezt sikerült leszűrni az új igazodási mérce, az amerikai mentalitás félreértelmezéséből: nem csak minden, mindenki annyit ér. A tárgyak és emberek értékének ez volna a honi meghatározása. Annyit érsz, amennyi pénzed van. Mennyit hozhat egy Boros János vagy egy László György? És mennyi pénzük van ezeknek az alakoknak? Na látod! Mondtam, hogy értéktelenek.

Mostanában olvasgatom a rádióval kapcsolatos híreket, és mindenhol azt olvasom, hogy az új elnök majd figyel a kiegyensúlyozott hírszolgáltatásra, és hogy eladja a rádiót vagy nem. Eladja az ingatlant? Még tanulmányozza a kérdést. Eladja a Magyar Rádió épületeit, lesz másik székház? Hát, még nem tudja, valószínűleg úgy volna jó, mert ez már elavult. Az meg olyan korszerű lesz, hogy ihaj. Ezekért az elavultakért kapni lehet úgy hétmilliárdot, az új olyan 20-25 körül lesz, ebből is látni, az mennyivel jobb. Mi mennyi? Na ugye!

Azt kérdezte tőlem a rádió kuratóriumának elnökhelyettese, hogy talán népszavazást kellett volna tartaniuk? Fölényes gúny rezgett a hangjában, hiszen senki sem gondolhatja komolyan, hogy a rádiószékház eladása nem a kuratórium kizárólagos kompetenciája! Igen, mondtam, azt kellett volna tartani, mert ennek az általatok mélységesen lenézett népnek, a rádiósoknak minden egyes tagja többet tud a föl nem tett kérdésről, mint ti együttvéve.

Arról valamiért senki nem kérdezi az új elnököt, milyen elképzelései vannak úgy általában a rádióról, de hát miért is kérdezné, abban nincs semmi kézzelfogható, az úgy, ahogy van, értéktelen, hiszen tudjuk, minden annyit ér, amennyit adnak érte, és mindenki annyit ér, amennyi pénze van. A régi hétmilliárd, az új mondjuk húsz. Ez valami, ezt mindenki érti. Mellesleg miért is kérdeznének? Az illető új elnök első intézkedése az volt, hogy megszüntetett egy rádiós irodalmi műfajt, mert egyvalaki ordenáré módon visszaélt a műfaj létével. Nem lehet többé jegyzet a Magyar Rádióban, minélfogva többé nem nyilvánulhatna meg Mátrai Betegh Béla, Illyés Gyula, Szabó Éva, Németh László, Abody Béla és még sokan mások. Talán valamivel tisztább és egyenesebb eljárás lett volna rábízni a főszerkesztőre, oldaná meg a visszás helyzetet. A műfaj kitiltása által eltávolított illető állítólag tud írni-olvasni, feltehetőleg érti is, ha mondanak neki valamit, például hogy a Magyar Rádió nem kültelki kocsma, amit eddig szabad (sőt kíváncsú) volt a rádió mikrofonjába belehörögni, azt mostantól talán az említett műintézetben folytassa, itt, a közszolgálatban mondhatna nagyon szép jegyzeteket nyári alkonyokról, és még annyi mindenről, amihez csak kedve van, a politikai nézeteinek kifejtésére nem tartunk igényt. Vagy valami ilyesmi. De betiltani a könyvnyomtatást, mert annak idején megjelent a Mein Kampf, az a hatalom gyengeségét és gyávaságát hirdeti. Mint ahogy azért sem volna érdemes a rádiózásról való kínos kérdéseket föltenni, mert az új elnök második intézkedése az volt, hogy bevitt valakit egy újságtól, ugyan legyen már nagyfőnök a hírműsorok élén. A rádióban valószínűleg senki sincs, aki értene valamit a dologhoz. Hallom, amúgy sem mer senki megszólalni, mert nem lehet tudni, mi lesz a következménye a véleménynyilvánításnak - hát csak rajta, így tovább, a négy párti diktatúra 16. évében ez így van rendjén, kedves rádiósok, valóban nincs semmi közük ahhoz, mi történik a rádióban. Amint látható, ahhoz mindenki ért, aki legalább egyszer kapcsolt már be rádiót.

Hogy különben mi a rádió? Zene, irodalom, tudomány, riportázs, sport, humor, magazin - azaz az emberiség egész kultúrkinccse 93 százalékban. Meg az a maradék hét százalék, a politikával menthetetlenül átitatott hírműsorok. (Előzmény az ÉS-ben: Kovács Zoltán: Fontos időjelzés, 2006/32.) A rádió a három XX. századi művészeti ág egyike, épp annyira, mint a film és a televízió. Érdekelhet ez valakit? Ugyan kérem!

Nekem azért volna egy kellemetlen kérdésem: ki döntötte el, hová és milyen házba költözik a rádió? Tudomásom szerint nincs élő ember e hazában, aki épített már Magyar Rádiót. Súlyos közgazdasági, közszolgálati, közbeszerzési kérdésekről kell határozni, és nem arról, kinek a zsebét mennyire tömjük meg. Nincsenek ismereteim az eddig történetekről, és most ne feszegezzük, miért nincsenek, miért gondolhatta úgy bárki, hogy ez rám, mint (volt) rádiósra nem tartozik, beszéljünk csak arról, hogy halálos biztonsággal kijelenthető: ami eddig történt, az csak dilettáns módon, felelőtlenül történhetett. Nem lehet körülbelül felépíteni egy rádiót úgy, hogy vannak sejtéseink. Mihez képest sejtünk adatokat? Húsz-harminc százalékos a stúdiók kihasználtsága? Egy kivéreztetett, életjelenségeket már alig mutató rádióban ennyi. Ki dönti el fontos adatok ismerete nélkül (mennyibe kerül a közszolgálati rádiózás, mi a garancia arra, hogy törvény fog rendelkezni a már ismert összeg feltétel nélküli átutalásáról, mi a "közszolgálat" fogalmának terjedelme?), hány stúdió kell, milyen és mekkora? Épül egy komplett hírstúdió? Hangversenystúdió a világ egyik halálra ítélt zenekarának? Hány munkatársat foglalkoztat majd a rádió? Ebből hány "belső" és hány "külső"? Utóbbiak hol dolgoznak, milyen kapacitást vélünk elegendőnek az utómunkálatokhoz? A kereskedelmi rádiók igényeihez hasonlítjuk magunkat? Hiszen azt hallom mindenütt, hogy ki kell jelölnünk a helyünket a médiapiaci versenyben! Kivel akarunk versenyezni? Van másik közszolgálati Magyar Rádió? Olyan nehéz megérteni, hogy a borsó nem hasonlítható a görögdinnyéhez pusztán azért, mert mindkettő gömbölyű és zöld? Milyen adatokra alapozva épül meg az új Magyar Rádió?

És legfőképpen miért? A televízió a Tőzsdepalotában működött, az épület az első pillanatban alkalmatlan volt bármilyen televíziós tevékenységre, de a rádió a saját maga számára készített házban van, amelynek nagy részét már régen ipari műemlékké kellett volna nyilvánítani (például 6-os, 13-as, 14-es- 20-as, 22-es stúdió), miért is kell máshová mennie? A Magyar Rádió épületeit 7-8 milliárdért lehet eladni, a pályázók meg 20-25 milliárdért vállalják az új székház felépítését. Ha ez így van, akkor miért akarunk a Bródy Sándor utcából új székházba menni?! Kint van a gatyánkból mindenünk, és rázzuk a rongyot?! Nincs pénz a rádió működtetésére, de 20-25 évre szeretnénk eladósodni a magántőkének egy PPP-konstrukcióban? Miből?! Eladjuk a saját lakásunkat, és boldogan átköltözünk egy albérletbe?! Ahonnan bármikor kizavarhatnak, hiszen csak bérlők vagyunk? Kinek jó ez?! A rádióknak és a rádiósoknak bizonyosan nem. Mindezek tetejébe az a 20-25 milliárd végül (mire mindent kamatostul kifizettünk) 48-50 milliárd lesz. Az állami takarékoskodás nagyobb dicsőségére.

Olvasom a rádióval kapcsolatos cikkeket, és töprengek. A rádiókuratórium elnökségének egyik tagja jóindulatúan óvott attól, hogy részt vegyek az elnöki pályázaton. Miért, alkalmatlan vagyok? Dehogy, sőt. Csak nincs politikai támogatottságod. És ha én írom a kiemelkedően legjobb pályázatot (akkor még hozzá sem fogtam), ráadásul minden feltételnek megfelelek, még olyanoknak is, amik nem szerepelnek a kiírásban? Nem számít, mondta a kurátor. Igaza lett. A kuratóriumi elnökség a pályázók nagyobbik részét semmiféle figyelemre nem méltatta, némelyekre olykor rászánt 10-15 percet, a külsín kedvéért. Értelme nem volt annak sem, már a kiírás pillanatában tudták ők is, tudtuk mi is, senkit nem fognak jelölni. Volt olyan elnökségi tag, aki egyáltalán meg sem jelent, értettem én, hiszen tudta, hogy fölösleges, nincs a pályázók között "támogatott". Háromszori kísérletemből egyszer idéztek a magas testület elé. Életem legkínosabb tíz perce volt az az alakoskodás, amit ott bemutattunk egymásnak. Az egyik elnökségi tag, a pécsi orvos (!) előtt ott feküdt az asztalon a pályázatom. Belelapozott, valószínűleg túl hosszúnak találta, mert unottan becsukta, tényleg, mi a fenének itt úgy tenni, mintha. Egy-két kurátor (ők legalább kicsit feszengtek) eljátszotta, hogy érdeklődik az elképzeléseim iránt, fölített egy-egy kérdést, én pedig eljátszottam, hogy válaszolok, miközben én legalábbis pontosan tudtam, hogy a válasz benne van a pályázatomban, csak el kellett volna olvasni. Nem tudom pontosan, mennyit értek a rádiózáshoz, vannak jó néhányan, akik nálam sokkal többet tudnak, de azok közül senki nem ült a kuratóriumi elnökségben. Az amatőr színjátszásnak azon a szálnalmasan alacsony szintjén, amelyen az én "meghallgatásom" alkalmával szerepeltünk, végig arra vigyáztam, hogy el ne nevessem magam a helyzeten: egy muzsikussá paraván mögött játszik abban a reményben, hogy fölveszik a zenekarba, a zsűriben meg kizárólag süketek ülnek. Szégyellem magam, amiért mindezt csak a következő, nagykuratóriumi meghallgatáson mondtam el, és nem korábban.

A most megválasztott elnököt egyszer már jelölte a kuratóriumi elnökség, akkor az úgynevezett társadalmi kuratórium elutasította. Igen, emlékszem, akkor valaki mondta is nekem, nem érdemes indulnom a pályázaton, mert már megvan az elnökség jelöltje. Akkor nem is indultam.

Csak töprengek. Másfél éven át azt játszottuk, hogy én tudom, hogy te tudod, hogy én is tudom, nem lesz elnök, de hát eljátszhattuk, mert a kuratóriumot semmiféle törvény nem kényszeríti arra, hogy ezt a hihetetlenül megalázó és ízléstelen játékot ne játszassa bármeddig. Meg azért is, mert a pályázók ehhez partnerek voltak, köztük én is. Talán nem akartuk elhinni, hogy tényleg így van, hogy tényleg teljesen mindegy, kinek mennyi köze van a rádiózáshoz. Mire megbizonyosodtam felőle, mire azt mondtam, én csak azért jöttem, hogy tudassam, rám ne számítsanak, ismét beadta pályázatát a már korábban kiválasztott. Csak töprengek, miért éppen most? Miért kellett neki másfél évet várnia, miért nem adta be egyszer sem a pályázatát, amíg folyt a fárasztós kutya-komédia? Csak nem azért, mert meg kellett várnia az új összetételű társadalmi kuratóriumot?

Te jó isten, én itt hatalomba belebutult despoták demokráciafelfogásáról elmélkedem, meg azokról az emberekről, akik felépítették a magyar kultúrának azt a kincstárát, amit Magyar Rádióknak nevezünk. Egy rádiórendező a hetvenes években, Mester, Bölcs, Boros, Kopányi nevű műmiák, akik még azt hihetik, majd elgondolkodik valaki azon, miért nincs jövője sem nemzetnek, sem intézménynek, ha nem ismeri és nem

ápolja a múltját.

Elnök úr, lesz új székháza a Magyar Rádiónak? Ez itt a kérdés.

Valamelyik nap majd még egyszer fölmegeyek a Várba, és egy pillanatra megállok a Táncsics Mihály utca 10. előtt. Barlay Gusztáv, öreg barátom, nyugodj békében!

Benedikty Béla